

Ο ανακτορικός ρυθμός της Υστερομινωικής εποχής επηρέασε αισθητά τη μυκηναϊκή κεραμική από την αρχή της εξέλιξής της. Εκτός από τη μεγάλη καλλιτεχνική της αξία και τις πληροφορίες που παρέχει στον τομέα της τεχνολογίας, η μινωική κεραμική είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την υποδιαίρεση των μινωικών περιόδων και τη σχετική χρονολόγηση άλλων ευρημάτων στην Κρήτη και σε άλλες περιοχές του Αιγαίου. Η εισηγμένη μινωική κεραμική σε άλλες χώρες αποκαλύπτει τις σχέσεις της Κρήτης με την Ανατολή και την Αίγυπτο, επιτρέποντας έτσι χρονολογικές αντιστοιχίες μεταξύ των χωρών ολόκληρου του τότε γνωστού κόσμου.

Αναφορικά με τη **μεταλλουργία**, η Κρήτη θεωρείται ανεπαρκής σε μέταλλα και οι λιγοστές πηγές μεταλλεύματος δεν είχαν εντοπιστεί από τους Μινωίτες. Έτσι ο χαλκός εισαγόταν αναγκαστικά από μακρινές χώρες, όπου είχε αρχίσει ήδη η συστηματική εκμετάλλευση των μεταλλείων. Θεωρείται μάλιστα ότι η Κύπρος, που ήταν μία από τις σημαντικότερες πηγές χαλκού της Αρχαιότητας, ήταν και η κύρια χώρα προμήθειας του χαλκού στη μινωική Κρήτη. Η απόκτηση του κασσίτερου, μίας εξαιρετικά σπάνιας πρώτης ύλης, οδήγησε τους Μινωίτες σε ακόμη μακρινότερους εμπορικούς δρόμους μέχρι το εσωτερικό της Μικράς Ασίας και το Αφγανιστάν. Έτσι, η αναζήτηση των μετάλλων έδωσε την κυριότερη ώθηση στο διεθνές εμπόριο, ενώ οδήγησε ταυτόχρονα στην εισαγωγή και άλλων πρώτων υλών και στη γνώση της κατεργασίας τους.

Οι πρώτες μεταλλουργικές δραστηριότητες στον αιγαιακό χώρο παρατηρούνται από την Τελική Νεολιθική εποχή (3500 π.Χ.). Το πρώτο είδος μετάλλου που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα κράμα σε μαλακή μορφή, που αποτελούνταν από χαλκό, αρσένιο και μόλυβδο. Αργότερα, κατά τις αρχές της τέταρτης χιλιετίας χρησιμοποιήθηκε ο ορείχαλκος, ένα κράμα χαλκού με κασσίτερο, το οποίο έδινε τη δυνατότητα κατασκευής ανθεκτικότερων αντικειμένων. Η πρώτη χρήση του ορείχαλκου στην Κρήτη τοποθετείται στην Πρωτομινωική II περίοδο (2600-2300 π.Χ.).

Η κατασκευή εργαλείων θεωρείται από τα πρώτα πεδία χρήσης των μετάλλων. Τα πρώτα εργαλεία από μέταλλο, που αντικατέστησαν σταδιακά τα λίθινα εργαλεία, εμφανίζονται κατά την Πρωτομινωική περίοδο (3000-2000 π.Χ.). Τα εργαλεία αυτής της περιόδου ήταν κυρίως όργανα κοπής, όπως λεπίδες, μαχαίρια, σπάτουλες, κ.α. Η μεγάλη ποικιλία των εργαλείων εξυπηρετούσε πολλές διαφορετικές εργασίες, όπως τη λιθοτεχνία, τη βυρσοδεψία, την ξυλουργική και την οικοδομική τέχνη.

Σχετικά με τη **χρυσοχοΐα**: Ο χρυσός και το ασήμι χρησιμοποιήθηκαν στην Κρήτη ήδη από την Προανακτορική εποχή (3500- 1900 π.Χ.) κυρίως για την κατασκευή κοσμημάτων, αλλά και άλλων αντικειμένων όπως τα όπλα και τα τελετουργικά σκεύη. Σ' αυτό το πρώιμο στάδιο της χρυσοχοΐας ανήκει ένα σύνολο χρυσών κοσμημάτων από τα πρωτομινωικά νεκροταφεία του Μόχλου, της Κουμάσας, των Αρχανών, του Πλάτανου και της Λεβήνας. Στα είδη πρωτομινωικών κοσμημάτων ανήκουν περιδέραια, βραχιόλια, διαδήματα, στολίδια και κοσμήματά μαλλιών. Τα πρωτομινωικά χρυσά κοσμήματα φτιάχνονταν από σύρμα ή επίπεδα φύλλα καθαρού χρυσού με τις πρώιμες τεχνικές της σφυρηλάτησης, της συρματοτεχνικής και του περίτμητου. Η πιο συνηθισμένη τεχνική διακόσμησης των πρωτομινωικών κοσμημάτων ήταν η έγκρουστη διακόσμηση, δηλαδή η επανάληψη ανάγλυφων στιγμών που δημιουργείται στην επιφάνεια των κοσμημάτων με τη βοήθεια ενός αιχμηρού εργαλείου. Κατά τη διάρκεια της Πρώιμης Χαλκοκρατίας (3600-2000 π.Χ.) εμφανίστηκαν και οι πιο προηγμένες τεχνικές της χύτευσης, της κοκκίδωσης και της συρματοκολλητικής, ενώ μερικές από τις λιγότερο συνηθισμένες τεχνικές ήταν η επικάλυψη με ελάσματα, η συγκολλητική και η συρματοτεχνική.

Κατά την περίοδο ακμής των μινωικών ανακτόρων (1900-1450 π.Χ.) η χρυσοχοΐα έφθασε σε τεχνική τελειότητα. Ο χρυσός και το ασήμι χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή κοσμημάτων αλλά και ως ένθετες ύλες για τη διακόσμηση πολυτελών αντικειμένων, όπως δείχνουν οι λεπτομέρειες σε όπλα και λατρευτικά ειδώλια.

Ολοκληρώνουμε τη γνωριμία του Μινωικού πολιτισμού με τους **Θολωτούς Τάφους**.

Με τον όρο θόλοι χαρακτηρίζονται συνήθως όλα τα κυκλικά κτίσματα, αν και πολλές φορές δεν είναι γνωστή η ακριβής μορφή της οροφής τους. Οι μινωικοί θολωτοί τάφοι είναι ο πιο χαρακτηριστικός και διαδεδομένος τύπος οικογενειακού τάφου της μινωικής Κρήτης, ο οποίος είχε διάρκεια ζωής σχεδόν μία χιλιετία. Θολωτοί τάφοι βρέθηκαν κυρίως στο νότιο τμήμα της Κρήτης και περισσότεροι στην κοιλάδα της Μεσαράς. Στην κοιλάδα του Αγιοφάραγγου που είναι μια αρκετά καλά ερευνημένη περιοχή αντιστοιχούν ένας έως δύο τάφοι σε κάθε οικισμό. Οι πρωιμότεροι χρονολογούνται στην Ύστερη Νεολιθική και βρίσκονται στις πλαγιές των Αστερουσίων. Θολωτοί τάφοι κτίστηκαν ή επαναχρησιμοποιήθηκαν κατά τη Μεσομινωική περίοδο (2.000-1.550 π.Χ.), πολλοί δε από αυτούς εξακολούθησαν να χρησιμοποιούνται και κατά την Ύστερη εποχή του Χαλκού.

Οι θολωτοί τάφοι είναι κυκλικά κτίσματα με διάμετρο από 4 μέχρι 13 μέτρα. Οι τοίχοι τους ήταν παχείς και κτισμένοι με μεγάλες πέτρες. Το διάχωρο των λίθων γεμιζόταν με λάσπη. Στα πρωιμότερα παραδείγματα οι τοίχοι ήταν θεμελιωμένοι σε λαξευμένο βράχο. Οι πέτρες ήταν ακατέργαστες στην εξωτερική τους πλευρά αλλά λειασμένες εσωτερικά έτσι ώστε η εσωτερική πλευρά των τοίχων να παίρνει μία εντελώς επίπεδη όψη. Η είσοδος των θολωτών τάφων βρισκόταν πάντοτε στα ανατολικά, πράγμα που υποδηλώνει μία συγκεκριμένη ταφική πρακτική. Σε κάποιες περιπτώσεις η κατασκευή του ανωφλίου δείχνει μια μακρινή σχέση με το χαρακτηριστικό ανακουφιστικό τρίγωνο των μυκηναϊκών θολωτών τάφων. Το είδος της στέγασης των θολωτών τάφων, αν και έχει απασχολήσει αρκετά τους ερευνητές, αποτελεί ακόμη ένα άλυτο πρόβλημα.

Στην περιφέρεια των τάφων κτίζονταν μερικές φορές προθάλαμοι ή δωμάτια που ήταν σύγχρονα ή και μεταγενέστερα από το αρχικό κτίσμα και είχαν ένα άνοιγμα στην οροφή. Αυτές οι προεκτάσεις χρησιμοποιούνταν ως οστεοφυλάκια των παλαιότερων ταφών. Σε μερικούς από αυτούς τους χώρους ίσως να τελούνταν τελετές νεκρολατρίας, όπως δείχνουν οι εκεί εγκατεστημένοι βωμοί, τα υπολείμματα τροφών και τα λατρευτικά αντικείμενα. Μία τέτοια σκηνή νεκρολατρίας αναπαριστά ίσως ένα πήλινο ομοίωμα που προέρχεται από τον τάφο του Καμηλάρη.

Ο χώρος αντιπροσωπεύει ίσως ένα ιερό ή την ορθογώνια προέκταση ενός θολωτού τάφου. Στο εσωτερικό του δύο ζεύγη μορφών, που αναπαριστούν ίσως νεκρούς ή θεότητες, δέχονται προσφορές ποτών και εδεσμάτων που τοποθετούνται σε βωμούς μπροστά τους από δύο μορφές.

Μινωικός τάφος που χρονολογείται περίπου από το 1700 π.Χ στο Καμηλάρι

Ο τάφος στο Καμηλάρι ήταν ημιυπόγειος, και είχε χτιστεί με τη συνήθη μέθοδο των θολωτών τάφων, με πέτρες διαφόρων μεγεθών και λάσπη. Το μέγεθός του είναι αρκετά σημαντικό αφού το ύψος του φτάνει τα 2,15μ, το πάχος των κυκλικών τοίχων το 1,75μ, και η εξωτερική του περίμετρος τα 33,8μ. Η είσοδος του τάφου βρίσκεται στην ανατολή και για το κλείσιμό του χρησιμοποιείτο μια μεγάλη πλάκα 1.15×1,05μ.

Ο τάφος αποτελείται από πέντε μικρότερα δωμάτια με εσωτερική αυλή που βρισκόταν έξω από τον τάφο, ο οποίος είχε ξύλινη οροφή που στηριζόταν σε τσιμεντένια βάση

Θολωτός τάφος Στύλου-Χανιά-Κρήτη

Σχετικά με την προέλευση του αρχιτεκτονικού τύπου των θολωτών τάφων έχουν διατυπωθεί πολλές και εντελώς διαφορετικές θεωρίες. Εκείνο που φαίνεται σίγουρο είναι ότι οι θολωτοί τάφοι της Κρήτης είναι μάλλον οι πρόγονοι των μυκηναϊκών θολωτών τάφων, οι οποίοι παρουσιάζουν στη συνέχεια διαφορετική εξέλιξη. Κατά τη μυκηναϊκή κυριαρχία διαδόθηκε στην Κρήτη ο μυκηναϊκός τύπος θολωτού τάφου, ο οποίος χαρακτηρίζεται από το ανακουφιστικό τρίγωνο και μακρύ δρόμο.

9) Τι γνωρίζετε τον Μυκηναϊκό Πολιτισμό;

Οι Μυκήνες, που ο Όμηρος τις ονομάζει «πολύχρυσες», ήταν το σπουδαιότερο κέντρο της Αργολίδας. Από την αρχαία αυτή πόλη πήρε το όνομά του ο μυκηναϊκός πολιτισμός, που αναπτύχθηκε στην ηπειρωτική Ελλάδα μετά το 1600 π.Χ. Οι Μυκηναίοι μιλούσαν την αρχαιότερη μορφή της ελληνικής γλώσσας. Είχαν τους ίδιους θεούς που θα λατρεύονται αργότερα, την 1η χιλιετία. Οι ιστορικοί υποστηρίζουν ότι η αρχαία ελληνική ιστορία αρχίζει ήδη από το ξεκίνημα της 2ης χιλιετίας.

Από τη **μυκηναϊκή αρχιτεκτονική** είναι γνωστές **οχυρές ακροπόλεις**, που περιλαμβάνουν **ανάκτορα**, και **ταφικά μνημεία**. Τειχισμένες ακροπόλεις έχουν βρεθεί στην Τίρυνθα, τις Μυκήνες και τη Μιδέα της Αργολίδας, στη Λάρισα του Άργους, καθώς και στην Αθήνα, στη θέση της μεταγενέστερης Ακρόπολης. Οι Έλληνες της πρώτης χιλιετίας αισθάνονταν δέος βλέποντας τα ερείπια των μυκηναϊκών ακροπόλεων

Έχιζαν τα μνημειακά ανάκτορά τους σε υψώματα –ακροπόλεις– τις οποίες οχύρωναν με γιγαντιαία τείχη. Γνωστά κι ως **«κυκλώπεια» τείχη**, από τους τεράστιους ογκόλιθους που χρησιμοποιούνταν για το χτίσιμό τους.

Στην ταφική αρχιτεκτονική κυριαρχούν τρεις τύποι ταφών: ο λακκοειδής, ο λαξευτός θαλαμοειδής ή θαλαμωτός και ο θολωτός. Οι θολωτοί τάφοι συγκαταλέγονται χωρίς αμφιβολία στα πιο λαμπρά και εντυπωσιακά αρχιτεκτονήματα του Μυκηναϊκού Πολιτισμού.

Οι **λακκοειδείς τάφοι**, σκαμμένοι στο έδαφος με χτιστά τοιχώματα σε σχήμα ορθογώνιο και σκεπάζονταν με πλάκες (όπως οι σημερινοί). Στη συνέχεια ο τάφος καλύπτεται με τεχνητή επίχωση που σχηματίζει ένα μικρό λοφίσκο, τον **τύμβο**. Συχνά οι λακκοειδείς τάφοι κατασκευάζονταν κατά ομάδες, πάνω από τις οποίες σχηματιζόταν ένας ενιαίος κυκλικός τύμβος. Μεγάλοι τέτοιοι **ταφικοί κύκλοι** έχουν βρεθεί στις Μυκήνες και περιείχαν βασιλικές ταφές.

Οι **Θολωτοί τάφοι** (για τα μέλη της βασιλικής οικογένειας και άλλους ευγενείς) είχαν ένα μακρύ λίθινο διάδρομο που οδηγούσε στον κυκλικό θάλαμο με την θολωτή οροφή, όπου εκεί θαβόταν κι ο νεκρός. Μετά την ταφή, ο διάδρομος και ο θάλαμος σκεπάζονταν με χώμα, ώστε ο τάφος να μοιάζει με χαμηλό λόφο. Ο πιο διάσημος και σπουδαιότερος θολωτός τάφος είναι ο «θησαυρός του Ατρέα» δηλαδή ο τάφος του Αγαμέμνονα. Στον νεκρό (βασιλιά) φορούσαν προσωπίδα.

Οι **θαλαμωτοί** ή θαλαμοειδείς τάφοι ακανόνιστου σχήματος λαξευμένοι στο μαλακό βράχο στις πλαγιές λόφων. Ήταν μάλλον οικογενειακοί τάφοι και χρησιμοποιούνταν από τα μεσαία στρώματα του πληθυσμού..

Ο θαλαμωτός τάφος των παιδιών του Οιδίποδα, κοντά στη Θήβα

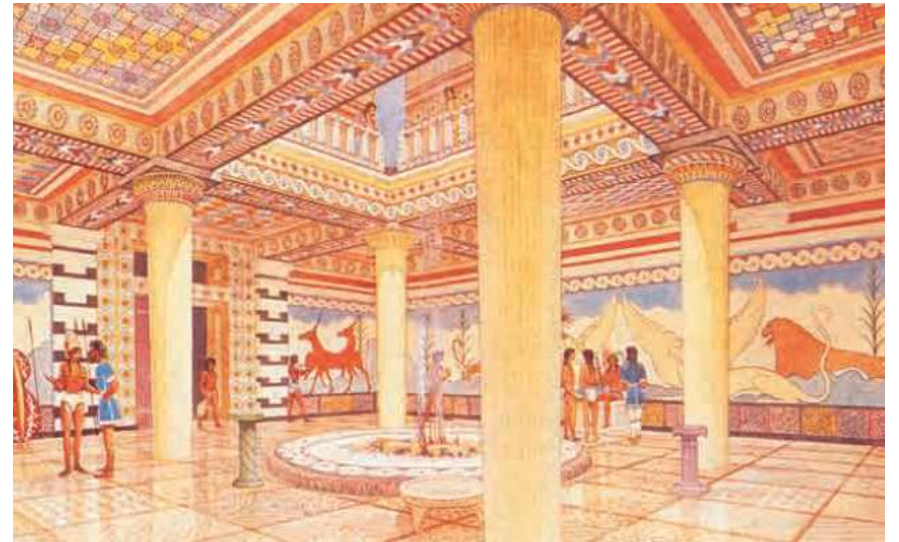
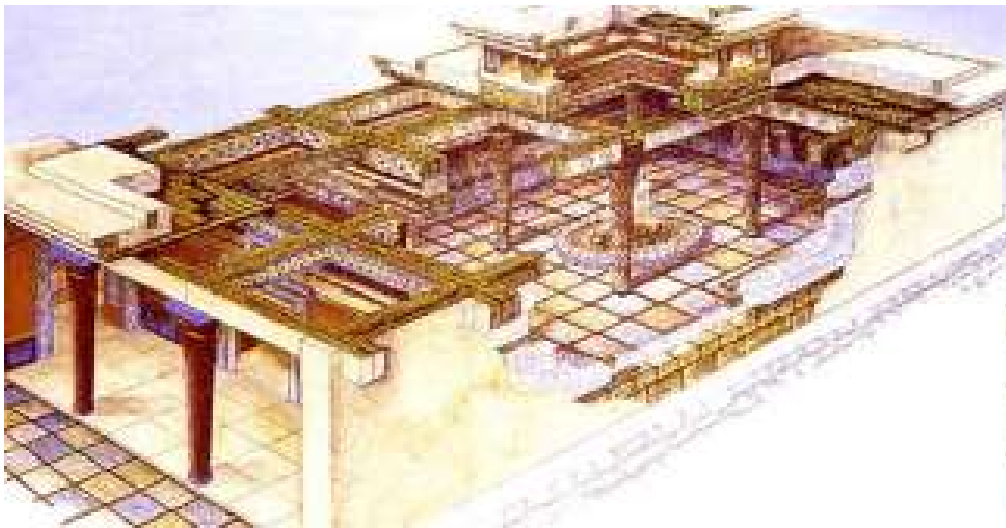
Στους τάφους βρέθηκαν αντικείμενα (κτηρίσματα), τα περισσότερα από πολύτιμα υλικά και με πολύ σύνθετη τεχνική: μεγάλα και μικρά ξίφη (εγχειρίδια), κράνη από δόντια κάπρου, χρυσές προσωπίδες, χρυσά κοσμήματα και κύπελλα. Από αυτά καταλαβαίνουμε ότι οι νεκροί των τάφων αυτών ήταν βασιλιάδες, πρίγκιπες και συγγενείς τους.

Οι άντρες και οι γυναίκες ήταν θαμμένοι μαζί, ντυμένοι με πολυτελή ρούχα. Η ιδέα της πολυτελούς ταφής ήρθε μάλλον από την Αίγυπτο, όπου οι φαραώ και άλλα σημαντικά πρόσωπα θάβονταν με μυθική πολυτέλεια. Οι Μυκηναίοι γνώρισαν την Αίγυπτο στα ταξίδια τους και ίσως υπηρέτησαν στον αιγυπτιακό στρατό ως μισθοφόροι.

Τα **μυκηναϊκά ανάκτορα** είχαν πιο απλό σχέδιο από τα μινωικά. Αποτελούνταν από έναν προθάλαμο που έβλεπε στην αυλή και από το κύριο δωμάτιο που είχε μεγάλη κυκλική εστία στο κέντρο και ήταν ο χώρος υποδοχής (τύπος μεγάρου). Διακοσμούνταν με τοιχογραφίες και γύρω υπήρχαν άλλοι δευτερεύοντες χώροι κατοικίας των ηγεμόνων.

Έναν αιώνα αργότερα προστέθηκαν και άλλα τείχη και κατασκευάστηκε η **Πύλη των Λεόντων**.

Η πύλη των Λεόντων είναι ένα επιβλητικό **μεγαλιθικό μνημείο**, που κατασκευάστηκε περίπου το 1.250 π.Χ και θεωρείται το πρώτο παράδειγμα **μνημειακής γλυπτικής** που γνωρίζουμε στην Ευρώπη. Η είσοδος της πύλης αποτελείται από δύο παραστάδες, το κατώφλι και το υπέρθυρο. Πάνω από το υπέρθυρο υπάρχει το ανακουφιστικό τρίγωνο, το οποίο μεταφέρει το βάρος από τους τεράστιους ογκόλιθους στα πλάγια, έτσι ώστε να μην καταρρεύσει το υπέρθυρο. Το τρίγωνο αυτό καλύπτεται από ανάγλυφη πλάκα στην οποία παριστάνεται σύνθεση δύο αντιμέτωπων λιονταριών, τα οποία πατούν τα μπροστινά τους πόδια πάνω σε βωμό. Ανάμεσά τους υπάρχει κίονας Μινωικού τύπου. Η επιβλητική πύλη ήταν το σύμβολο του γοήτρου και της ισχύος των Μυκηναίων ηγεμόνων.

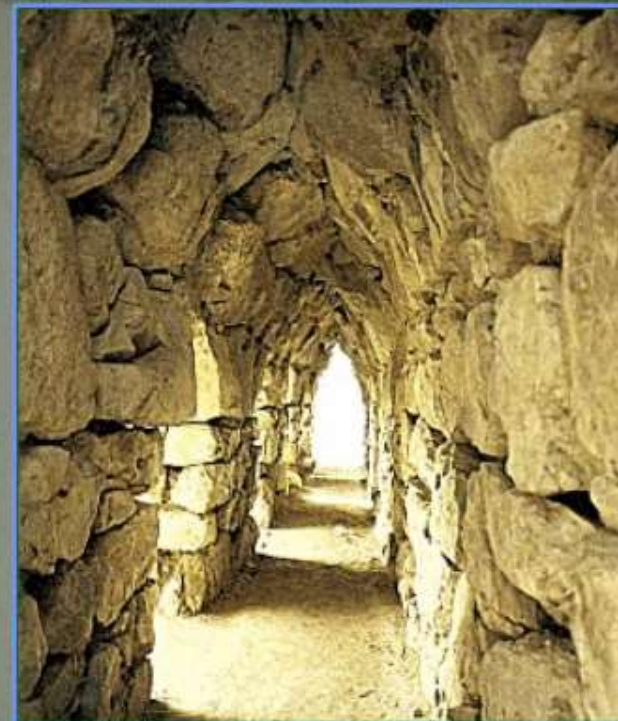

Μυκηναϊκή γέφυρα στην Αργολίδα

ΕΥΘ. ΠΑΡΙΣΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

Υπόγεια
σήραγγα
στην Τίρυνθα

Η **μυκηναϊκή κοινωνία** θυμίζει μια πυραμίδα, όπου στη κορυφή της, βρίσκεται ο άναξ (δηλαδή ο βασιλιάς) ο οποίος μαζί με την οικογένεια του κατοικούσε στο ανάκτορο. Μετά ακολουθούσαν οι αυλικοί και το ιερατείο. Ύστερα ακολουθούσαν οι δήμοι. Οι δήμοι αποτελούνταν από τους κάτοικους της κάθε περιοχής κι ήταν πολυάριθμοι, οργανωμένοι σε χωριά. Γύρω από το ανάκτορο, οι κάτοικοι των δήμων ήταν:

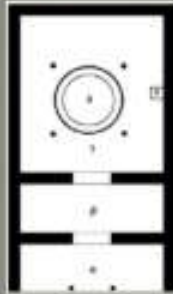
- γεωργοί
- κτηνοτρόφοι
- εξειδικευμένοι τεχνίτες
- Έμποροι
- Ναυτικοί
- Επαγγελματίες στρατιώτες

Στο τέλος, βρίσκονταν οι δούλοι.

Μυκηναϊκή Τέχνη

- Μυκηναϊκή Αρχιτεκτονική
  - Το Μυκηναϊκό Μέγαρο

- Οι Θολωτοί Τάφοι

- Οι Οχυρωμένες Ακροπόλεις

Το **σύστημα γραφής** που χρησιμοποιούσαν ονομάζεται Γραμμική Β.

Είναι συλλαβική (δηλαδή κάθε σύμβολο αποδίδει μια συλλαβή).

Αποκρυπτογραφήθηκε από τους Μάικλ Βέντρις το 1952.

Επιστήμονες υποστηρίζουν ότι η προέλευση της Γραμμικής γραφής Β: προήλθε από τη Γραμμική Α στην Κρήτη και αργότερα πέρασε στην Ελλάδα.

Πινακίδες με επιγραφές γραμμένες σε Γραμμική Β βρέθηκαν στην Πύλο, τη Θήβα, τις Μυκήνες, την Τίρυνθα και τα Χανιά.

Σ' αυτές καταγράφονται οικονομικές-εμπορικές δραστηριότητες και πληροφορίες για τη διοικητική οργάνωση και τη θρησκευτική ζωή των Μυκηναίων.

Ήταν προνόμιο των εξειδικευμένων γραφέων, οι οποίοι εργάζονταν στα γραφεία των ανακτορικών κέντρων. Αυτός είναι και ο πιθανότερος λόγος εξαφάνισης της μετά την πτώση των ανακτόρων, γύρω στο 1200 π.Χ

Πινακίδα γραμμικής Β

Ιδεογράμματα

άνδρας	γυναίκα	κριαρί	προβατίνα	ταύρος/βόδι	αγελάδα
μαλλί	πινάρι	ύφασμα	δέρμα βοειδούς	προβιά	σιτάρι
κριθάρι	επιές	πάδι	σύκα	κρασί	
τρίποδας	πρόχους	αμφορέας	φιάλη	ψευδόστομος	
Είφος/Πόγχι	θώρακας	άρμα	άβλογο		
χρυσός	μπρούτζος	τάβλαντο χαλκού	υποπόδιο		

Ιδεογράμματα της Γραμμικής Β'

	Άντρας		Σελήνη		Κριθάρι		Αμφορέας		Μαλλί		Δόρυ
	Γυναίκα		Λιβάνη		Ελαια		Αγγείο με εστιαλία		Κέρατο		Βέλος
	Ελάφι		Τρίποδας		Κύπελο (αρμαστικό)		Φιάλη				
	Άλογο		Αγγείο		Αλεύρι		Βαχείο		Ρυθό αγγείο		
	προβατίνα		Πιθάρι		Ελαιον		Ποτήρι				Άρμα με τροχούς
	Κριαρί		Κανάτα		Κρασί		Βαθί κύπελλο		Υφασμα		Άρμα χωρίς τροχούς
	Κατσίκια		Κανατούλα		Χαλκός		Κύπελλο με τροχούς		Χιτωνίνας		Άρμα
	Γουρούνι		Υδρία		Χρυσός		Ρυτό				Τροχός
	Βόδι		Υδρία με πόδια				Κουτάλι				Ακόντιο
	Σιτάρι		Κύνιλο		Κρόκος		Κουτάλι				

Η χάλκινη πανοπλία από
τα Δενδρά της Αργολίδας
Αρχαιολογικό Μουσείο
Ναυπλίου

Ταφική στήλη
με παράσταση
αρματοδρομίας

Οκτώσχημες ασπίδες

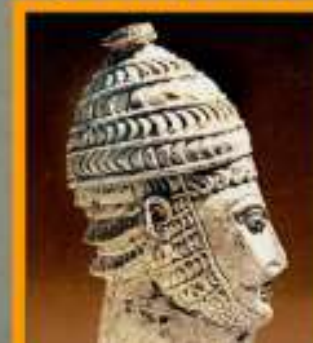
Τοιχογραφίες
από τις Μυκήνες

Ελεφάντινη Τριάδα

Ελεφάντινο κράνος πολεμιστή

Λατρευτικά πήλινα ειδώλια

ομοίωμα φιδιού και γυναικεία ειδώλια

Ζωόμορφα πήλινα ειδώλια

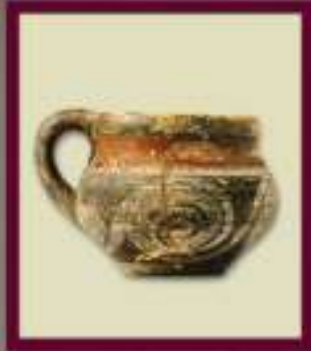

κεφάλι σφιγγας από ασβεστοκονίαμα

Αγγεία

Μόνωτο κύπελλο

κύπελλο - αλάβαστρο

αμφορέας ανακτορικού
ρυθμού

Τρίωτος αμφορέας

Ψευδόστομος Αμφορέας

Κύλικες

ΠΟΛΥΧΡΥΣΟΣ ΜΥΚΗΝΗ

χάλκινα εγχειρίδια
με επιεστη διακόσμηση

τρίωτο αγγείο
από αλάβαστρο

Το ρυτό «πάπιας»
από ορεία κρύσταλλο

Κτερίσματα από μυκηναϊκούς τάφους

